

Այս արձաններն օգոյ ազդեցութենէն ամենեւին չեն կրեր, կրնան տարիներ ու դարեր բաց օդոյ մէջ գրուիլ, կրնան սոկեզօծուիլ, արձաթեզօծուիլ, եւ որ աւելին է՝ զինկի, արտրէի, եւ նոյն իսկ երկաթնոյ ձևը արձաններն անհամամար սրբան են: Ամենեւին տարակոյս չկայ որ այս օգտակար գիւտն այնպէս պիտի տարածուի եւ արձանադարձութեան տարբերակն պիտի գտուի, որ արձաններու գործածուած միւս ամեն նիւթերն հետազհետե տեղի պիտի տան:

ՏՆՏԵՍՈՒԿՈՒՆ

Խոնդոյ մարտոր ջոպր:

Չորը մարտիւտ եւ վիճա ընելու համար երկայն աստեղէ ի վեր պաղլեղ կը գործածուի: Պր. Վրոյ համաճարակ տիֆոյի մ'տանն գտաւ, որ արն. կիկներով լի ջրոյ մէջ քիչ մը պաղլեղ խառնելով բարորդին կը մարտոր ջուր: Գալլոն (Gallon) մէջ ջրոյ մէջ 1/2 կրամ պաղլեղ գրաւ. եւ տեսաւ, որ սառով ամեն աղտեղութենէն ու գուռնուր հիւթերէ մարտեցաւ, եւ դարձեալ 8100 անկիկներով լի ջրոյ մէջ պաղլեղ գինջին ետքը միայն 80 անկիկ մնաց: Գրկին անշամ գտնիչն ետքը ամենեւին անկիկ չմնաց, այլ եւսացաւ ըջոյ պէս զտեալ էր: Պաղլեղքը քիչ քիչ գրուելու ըլլայ, ոչ ջրոյ համը կը փոխէ եւ ոչ ալ ինչ փոսակար է:

Գիտղատնտեսական դիտողութիւններ:

Կազմարի մշակութեան ամենամեծ թիւնամին կազմարտառնէն (Plasmodiophora Brassicae) է: Այս մանր սնկիկը՝ սնկին թէ երկրէն բարձրացած մասին կը փնտնէ եւ թէ արմատին վրայ ածու. ուսէլքները յտաւել կը բերէ, որոնք կազմարտառն կը կաշտուի: Մանր փոշիներէն ծայծ բլիշներն՝ մատաղասառնակազմարին արմատին մէջ կը մտնեն: Այս մակարայր (Parasite) արմատին չորվեցով կեցած բլիշներուն մէջ կամաց կամաց կը մեծնայ եւ մեծ սնկիկ մը կ'ըլլայ, որ ետքէն բազմաթիւ անգոյն մանրափոշիներու տնկերն կը փճանան: Այս ապակառնչ հիւանդութեան առջեւն առնելու մի միակ միջոցն է՝ այսպէս ապակառնչ գաշտելու վրայ եւ մերձակայ տեղերն երկայն աստեղ. ոչ կաղամբ եւ ոչ ալ կաղամբի տեսակ խառնած աղին (cruciferine) տնկեր տնկել: Եթէ տեղ մը հիւանդութիւնն իրնայ, տարուէ տարի կը տարածուի եւ այնչափ զգալի կ'ըլլայ փնար, որչափ շատ եւ օգտակար է կազմարի մշակութիւնը:

ՄԵՆԵՐԱՆՈՒՄԵՆ

«Ընկնորակամոնոթեան գործն է սննդանընը կենդանացոյցնը:»

Ամերիկայի երկտարագէտը ժամանակէ մ'ի վեր կը ջանան մահապարտ շարագործները պատժելու երկտարական գործիք մը գտնել: Նիւ Եորքի գաղտաստանարանի երեւելի պաշտօնեայ մը հը շա

կարո խորհուն (Edison) ինչպէս էր որ իւր կարծիքն յայտնէ երկտարական սպանութեան եղանակին նկատմամբ: Բայց իսինն այս առաջարկութիւնը մերժեց: «Պրովհետեւ, կ'ըրէր, մահապատ պատժոյն կ'ըլլար հակառակ էր. երկտարականութեան գործն է մեռեալները կենդանացընել,» Նիւ Եորքի յանձնատնըն «Երկտարակոց թագաւորին» մերժողական պատասխանին շարունակման համար այլ ընդ հակառակն Hayes-Garrison եւ Mender եւ երկտարակոց յանձնեց որ իրենց սպանիչ գործիքն յանձնատնընին ներկայացընեն: Hayes-Garrison ի գործիքն կը կազմուի պարզապէս զնիկ տախտակէ մը՝ որուն վրայ կը գրուի գաղտապարտեալը, վիզը կ'անցուի պղնձէ մանեակ (պարանոցակապ) մը. մեկ կողմը ծոծորակին եւ միւս կողմը զնիկ տախտակին վրայ կը հաստատուի: Մտար ճնշում մը, որով պղնձէ մանեակն երկտարականութիւն կը մարտորդի, բաւական է զմահապարտն շնչապատ. ընելու: — Menderի գործիքն ալ նոյն ոճով է, միայն ասոր մէջ զնիկն վրայ փաթեթուած երկու գաղտապատակ թիւերը քուշնք ալ կը շարափեն: — Աստիճակ զատ Jablochhoff եւ Pagel ուրիշ երկու գործիք ալ գրած են: Աս ուղիսն գործիքն է տեսակ մը ինչուստ, որուն վրայ մահապարտն ծոծորով երկտարական համար մը կը մտնի: Անորիմէ ալ երկտարակոց մարդ մը մեղցրիչը համար հարկաւոր եղած երկտարական համան քառակու թեան նկատմամբ կ'ըստը հետ շեն կըրցոյ միտակութիւն: — Երկտարական սպանութեան համար կազմուած այս յանձնատնընընն առջեւ գրուեցաւ. նաեւ երկու գործիք ալ որ յիշատակութեան արժանի են: Այս գործիքներէն մին է Էսմանեայի շիշ մը՝ որ մահապարտին կը մատուցուի խնայել: Երիջ երկտարականութեանը լեցուած է եւ ըստնոյն անմիջապէս կը մեղցրուի: — Միւս գործիքը կը կազմուի բազմանոց տաշտէ մը որուն վրայ կ'ընակ մը գեռեղարուն է (բազմեղարուն կանչելու համար): Մահապարտին տար ջնով բազմեղարունը կ'ընակ կու տան, յառաջագոյն իմացընելով՝ որ եթէ բանի մը պէտք օւնենայ բազմեղարուն կանչէ յիշեալ կոճակն ճնշելով: Աստի մահապարտ բազմեղարունը զտնիչը վերաբերի կը փրտուի, եւ բնականապէս չգտնուի: Երկտարական զանապէս կը հնչեցընէ բազմեղարուն կանչելու համար, եւ — մահը կու գայ:

ՔՔՔՔՔՔՔՔ ՏԵՍԻՍԵՐԻՔՔ

Անցեալ անգամ ծանուցիր Փոքեղերիկու Գ. ի հերմանիոյ Կայսր ու Բրուսիոյ թագաւոր հրատարակելուն. այս անգամ մեր յարցոյ ընթերցողոց տնայ ազնիւ եւ անմարտի Կայսեր վրայ որուն կենաց օրնը հանրուած կ'ընենան, գաղափար տալու համար կը հրատարակենք անոր պատկերը հանդեպ կենսագրութեանը: Փոքեղերիկու Գ. ծնած է 1831 Յուլիսին. 18 րոն անդրանիկ որի Գուլիելմոյ Կայսեր: Ի մանկութենէն կը սնանուէր վառ մեծամեծ ծիրեր եւ սաստիկ փոյլ մը բարձրագոյն ուսման եւ գիտաբուստի. անոր համար քաց ի գիտութեամբ ուսումնոր պարագեցաւ հասակաբանական ուսման եւ կը կրէ փիլիսոփայութեան վարդապետութեան աստիճանը: Գատերգայման փառ-

Փ Ր Ե Դ Ե Ր Ի Կ Ո Ս Գ.

ԿԱՅՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՆ ԹԱԳԱԿՈՐ ԲՐՈՒՄԻՈՅ

աւոր ընթացք սկսաւ 1864ի Մեծահասակ-հոլանդացի պատերազմէն: Աստղիդի դէմ որոշան 1866ի պատերազմը մասնակցեցաւ իբրև վերջն զօրակա Բոտանի երկրորդ քանակին ու Սատովայի (Բեօնիերկը) ճակատն որոշեց մէկաւ երկու ներս մտած քանակաց յարմար ժամանակին օգնութեան հասնելով: Բայց առաւել եւս փաստաւոր անդիպեցաւ 1870ի պատերազմին մէջ, ուր օրէ օր յաղթանակ կանգնեցով ղիմեց Մեզանի վրայ եւ զարիւակայն աճեցով բարակին խորտակելով ստիպեց անմաստօր ըլլալու, որուն մէջ գերի գտնուեցաւ Նաւե Նափոլէն Գ. Կայսրն: Ի Նշան եւ ի վարչաարտօնութիւն իր քաշազորութեանց՝ նոյն տարւոյն Հոկտ. 28ին Արհեստարար Սպարապետ անուանուեցաւ: Երբ ծնորնի Կայսրն Գուլիելմոս երկրորդ դաւանանութիւնն Ետըց Տարեկարծեալ էր աւելցնուեցաւ զորքեր թողուլ, 1878 Յունիս 4ին իբրև անժամանակեայ վարիչ իրականաց Ֆերմանիոյ պետութեան մեծ խնամելութեամբ վարեց իւր ծանր պաշտօնն եւ հասարակաց համակրութիւնն ազնիւ քննարկութեամբը արհեստ: Փոքրեորակ Կայսր ամուսնացաւ է 1858 Յունուար 25ին Անգղիոյ Թագուհուհու Վեդդերիա դուստր հետ, որ իւր արմուշոյն պէս հանձնարել ու ազնիւ ճիւղե զարթոյթեալ իշխանուհի է: Իւր եօթը զաւակաց մէջէն անդրանդե՛կ Գուլիելմոս իշխան, այժմ ժառանգ կայսրութեան ու Թագաւորութեան, վառչուուն ու հանձնարող երիտասարդ է, կրթեալ Պրիցմարը իշխանն իր պատմագրիտական ուսմամբն եւ հետեւող նոյն մեծ քաղաքագիտին:

Ինչո՞ք Կայսրն անցեալ տարիէ վեր կը տառապի կոկորդակայն ախտով: Ի սկզբան անդ Անգղիա զնաց իւր ախտին դարմանը գտնելու համար, յետոյ փոխադրուեցաւ ի Սան Ռեմոյ, որ իւր արմուշոյն պէս հանձնարել ու ազնիւ ճիւղե զարթոյթեալ իշխանուհի է: Իւր եօթը զաւակաց մէջէն անդրանդե՛կ Գուլիելմոս իշխան, այժմ ժառանգ կայսրութեան ու Թագաւորութեան, վառչուուն ու հանձնարող երիտասարդ է, կրթեալ Պրիցմարը իշխանն իր պատմագրիտական ուսմամբն եւ հետեւող նոյն մեծ քաղաքագիտին:

Այս ամսոյս մէջ Եւրոպայի քաղաքակաւմութիւնը Փոքրեորակ Կայսր վիճակն զատ զըտան էր Պրիցմարը իշխանին ջրածարման խնդրովը: Գերտարին կայսերական ընտանեաց մէջ որոշան էր որ Կայսրն երիցազոյն դուստրն Անգլիանուհի Գաղղնուհուհի իշխանին հետ, որ Պուլիպոլիոյ Նախկին իշխանն էր, Նշանուի Ապրիլ մէջ: Այս որոշանը Պրիցմարը իշխանն այլայլեց, որովհետեւ գիտէր թէ Ռուսիոյ Կայսրն շատ անհամոյ պիտի ըլլար այս գործն, եւ Գերմանիոյ ու Ռուսիոյ լաւ յարաբերութեանը հանգադրուունը վիսարուր պատճառներէն մնա: Պրիցմարը իշխանն այս նիւթով վրայ բանակցելով Կայսրն հետ՝ առաջեց որ այս որոշանը սնտագուր, ապա թէ ոչ իւր պաշտօնէն պէտք է որ ջրածարի: Երկայն քանակութիւններէ Ետըց որուն մէջ վիսարուրաբար Կայսրուհին Պրիցմարը իշխանը համոզել կը շարս եւ իւր որոշանն վրայ յանձնել կ'ուզէր, որոշեց Կայսրն, որ խնդրին առ այժմ մեծագուրի անտող ժամանակի մը: Գերմանիոյ Կայսրն այս խոսեմական որոշանայն Պրիցմարը իշխանին ջրածարման խնդրին ալ անհետացաւ:

Կայսրն ի Նշան իւր մեծ վստահութեան ու համարման Պրիցմարը իշխանին Հերպուրը որդին պետութեան պաշտօնակալ անուանեց: Դոյնուկն իւր պատերազմաց ճակատապարարմը՝ Պուլմանթալ կոմսն Հնդկաստը Սպարապետ կարգեց:

Անգղիոյ Վիքորդիա Թագուհին, որ բաւական ժամանակ վեր Խաւախ կ'անցընէր, Պրիցմարը իր կողմէն Ժամանակ ինկապուրց քաղաքն Անգղիոյ Փարսիկեսու Յուլիէ Կայսրէն ղիմաւորուեցաւ, ուր ստիպա ժամանակ զարթոյթել Ետըց՝ Թարմարն յարակ յարակ եւ ամսոյս 24ին Պրիցմարն հասաւ իւր դուստրն ու հիւանդ Կայսրը տեսնելու համար: Որչափ որ կայսերական ընտանեաց արդի զրոհիւնը կը ներք, փաստարկութեամբ ընդունուեցաւ Անգղիոյ Թագուհին եւ Ետըց օր Եարդղոյնուպուրկ մտաւէն Ետըց ժամայն կուս Անգղիա դաւանաւ:

Գաղղիոյ վիճակը հեռացեալ անել կը խառնակի: Ամէնքը կը պատակին թէ արմատականաց կուսակից Քրիթը իբրև պաշտօնէից գահերէց մեծամեծ փոփոխութեանց ծնունդիւնը իր կարգաւորութեան գործունէութիւնն պիտի շունչեայ, յանկարծ Պուլմանթէի եւ իւր կողմակցաց խոսքովութիւնները ծագեցան, որոնցմով արարեալ կը զարդի այժմ Գաղղիան: Պուլմանթէ զօրակապ հիմա ընտրուած է անդան խորհրդակցին եւ իւր բարեկամաց աւակուցութեամբ կ'ուզէ մեծ դեր խաղալ: Թուի է՛ Պուլմանթէի կուսակիցը Երազիկ մ'ուշին, զոր ի զուխ հանելու էր Եղիսն, իսկ միւս բոլոր հասարակապետականց ամուց միտքն իմանալով միացանաւ ու հասարակապետութեան թշնամեաց դէմ, եւ այս պատճառաւ ամէն տարածայնութիւնն ի բաց թողով Քրիթէն պաշտօնարար կանգուն քունել կ'ուզէին:

Պուլիպոլիոյ ինչորք կարծես թէ այժմ կը ննչէ: Անցեալ ամիս սպանաւորները իսկն, թէ Փեդրոնիանուհի ինչոց զարցնելու պիտի ըլլայ, սակայն արդէն մը շտեմուեցաւ. մանաւորը թէ այդ սպանաւորներն իսկ այժմ զարարած են եւ իշխանուհի Պուլիպոլը իսպաղու ու հանգիստ իրենց գործոյն կը Նային:

Ռուսմեիոյ մէջ ծագած խռովութիւններն ալ բուրդովին խաղաղութու վրայ են: Ռուզդոլֆին նոր պաշտօնարարն զալով գտնէ առ այժմ Նոգլինսը հանդարտեցան. միայն աստ անդ դեռ ապստամբ գեղացիներ կը Նշանարին, բայց կարավարութեան արթնութեանն ու ազդեցիկ գործունէութեանը գործի է՛ կ'ապա զարարած են:

Մերոպոլիոյ արմատական պաշտօնարարն ջրածարեցաւ քանի մ'առաջարկութեանց խորհրդակցին մէջ շնորհուունով, որուն տնոը Նիքոլա Վիլիսիէ չափաւորական նոր պաշտօնարարն մը կ'ազնեց:

Մ. Հարանայպանուհին յոգնեմանի հանդէսները դեռ կը տնել: Գոթթէ ամէն շարթի տիւնեցաց ամէն կողմէն ուխտաւորք եւ պատգամաւորք հոռմ կը դիմին իրենց շնորհարարութիւններն ու որդիական հպատակութիւնն անձամբ մատուցանելու: Յիշատակաց արժանի է որ նոյն իսկ Եոնեի Թագաւորն իրն այցելութեան զնաց, որուն ղիման Մ. Հարանայպանուհին գիտարկեալ կարդեալ ղիւանապարն Թագաւորին այցելութեան խարեց:

ՀՈՒՅՈՒՄՆԻՅԻ ԵՒ ՊՅՈՒՄՆԻՅԻԱՆ ԻՄՐԱԲԻՐ
 Հ. Ռ. ՓՈՒՍԵՒԷԼ Վ. ՊՐԻՐՆԵՂ
 Վ.Ի.Ն.Ն.Մ.Ի.Բ.ՈՒՍԵՒՅԵ 89ԱՐԸՆ (W. HEINRICH)